

NOWA KSIĄŻKA MARII WOJTAK

Maria Wojtak: ROZŁOŻONE GAZETY. STUDIA Z ZAKRESU PRASOWEGO DYSKURSU, JĘZYKA I STYLU. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2015. S. 230.

Recenzowana książka jest kolejną pracą Autorki – po publikacjach: „Gatunki prasowe” (Lublin 2004), „Analiza gatunków prasowych. Podręcznik dla studentów dziennikarstwa i kierunków pokrewnych” (Lublin 2008) oraz „Głosy z teraźniejszości. O języku współczesnej polskiej prasy” (Lublin 2010) – która mieści się w nurcie analiz dyskursów prasowych, a także jest kontynuacją dociekań genologicznych, tekstologicznych, stylistycznych i wchodzących w zakres lingwistyki pragmatycznej, które od lat prowadzi badaczka. Perspektywa genologiczna jest obecna także w dwóch innych opublikowanych w ostatnich latach pracach Autorki – „Współczesne modlitewniki w oczach językoznawcy. Studium genologiczne” (Tarnów 2011)

i „O języku i stylu polskiego dramatu. Studia i szkice” (Lublin 2014).

„Rozłożone gazety...” – to starannie dobrane 13 szkiców, studiów i analiz, publikowanych wcześniej, a teraz przeredagowanych i uzupełnionych m.in. o nowe wskazówki bibliograficzne.

Tytuł recenzowanej pracy – jak podkreśla sama Autorka we wstępie – „ma sugerować analityczne ujęcie zagadnienia kształtu wypowiedzi prasowych” (s. 7).

Materiał wybrany do analizy jest obszerny i różnorodny. W książce można znaleźć omówienia tekstów opublikowanych zarówno na łamach dzienników ogólnokrajowych, m.in. *Gazety Wyborczej*, jak i tygodników opinii, czy prasy wyspecjalizowanej, m.in. tygodnika motoryzacyjnego *Auto Świat* (Autorka sięga po roczniki z lat 1990–2002, by opisać „kunszt stylizatorski”, który traktuje jako „narzędzie interpretacji osobliwości i odrębności w sposobie kształtowania wypowiedzi prasowych”, s. 81). Wykorzystując przykłady z prasy kobiecej (m.in. *Przyjaciółki* czy *Pani Domu*), a także młodzieżowej (*Dziewczyna*), Autorka przygląda się komunikowaniu w mediach, koncentrując się na „interakcyjnym stylu komunikowania” (ciekawym zwłaszcza z perspektywy charakterystycznego dla dzisiejszych mediów zjawiska konwergencji). Zwraca zwłaszcza uwagę na interaktywność i hipertekstowość – dwa istotne wyróżniki funkcjonowania nowych mediów. Omawia wykładniki dialogiczności wypowiedzi (formy graficzne, gramatyczne i struktury tekstowe), także strategie dyskursywne, które wykorzystują dziennikarze, by „włączyć w proces komunikacji swych zidentyfikowanych socjalnie odbiorców” (s. 125).

Równie szeroki jest zakres czasowy przywoływanych do analiz tekstów, obejmuje prasę papierową z końca XX wieku i początku XXI.

Dobór ten jednak nie dziwi, bo – jak pisze Autorka – „ma to być prezentacja drogi badawczej, świadectwo poszukiwań problemów, pojęć kategorii oraz metod opisu komunikatów prasowych” (s. 7).

Wybranim zagadnieniom badaczka przygląda się z perspektywy lingwistyki. To dlate-

go sporo miejsca poświęca zagadnieniu obecności językoznawców na medialnym polu badawczym. Proponuje określenia ról, „jakie im [językoznawcom – przypis A.G.] przypadają z własnej woli bądź z medioznawczego nadania” (s. 16); wymienia role: hegemonia (w badaniach dominują kwestie poprawności językowej) i suwerena (badacz sytuuje swe analizy w określonym nurcie wybranej dyscypliny).

W dalszych partiach książki Autorka kieruje swoją uwagę na zagadnienia tytułowe: a więc kategorie dyskursu, gatunku i stylu. Stawia pytania: „Czy gatunki rzeczywiście się rozmywają, czy też jest to jedynie wrażenie odbiorcy, który ulega czarowi stosowanych przez dziennikarzy strategii dyskursywnych? W jakim stopniu, za pośrednictwem jakich parametrów gatunki uczestniczą w transgresyjności dyskursu? Co w nich płynie, a co pozostaje względnie stałe?” (s. 38). Podkreślając stylistyczny rodowód swoich badań dotyczących językowego kształtu wypowiedzi prasowych diagnozuje: „Przeobrażenia stylistyczne i językowe, jakie się dokonują w polskiej prasie na przełomie wieków, mogą być, jak sądzę, rozpatrywane jako zjawiska modne, czy też jako przejawy mody” (s. 63). Wskazuje na zależności między interesującymi ją kategoriami: „Relacje między prasowym dyskursem a wypełniającymi go gatunkami mają charakter odniesień wzajemnych. Gatunki bronią swej tożsamości przede wszystkim na poziomie strukturalnym, oznaczając we wzorcach granice możliwych transformacji w tym zakresie. Dyskurs je rozsądza na poziomie tematycznym, pragmatycznym i stylistycznym, czyniąc z nich sprawne, czę-

sto oryginalne, narzędzia kreowania wizji świata i perswazyjnych oddziaływań” (s. 43).

Autorka nie gubi z pola widzenia istotnych przeobrażeń, które dokonują się w obrębie gatunków informacyjnych (zwraca uwagę m.in. na „supremację komunikacji interakcyjnej, aktywizującej czytelnika i zbliżającej informację prasową do publicystyki” s. 80), wskazuje też na zmiany, które zachodzą w samym zbiorze gatunków informacyjnych (m.in. intensywną obecność w mediach zapowiedzi).

W artykule „O przeobrażeniach gatunków prasowych” badaczka stara się nie tyle podsumować toczącą się od dawna dyskusję o przemianach języka prasy, ale ją uzupełnić o „wybrane zjawiska jedynie sygnalizowane lub przeoczone” (s. 135). Omawia m.in. mechanizm translokacji czy coraz częściej pojawiające się zjawisko wizualizacji przekazu.

Opracowanie jest bogate w zaproponowane przez Autorkę, a wypracowywane przez wiele lat badań, metody analizy i interpretacji. Artykuły wybrane do recenzowanego opracowania układają się w spójną całość, w której dominują rozważania metodologiczne poparte różnorodnymi przykładami. Dla badaczy, którzy zajmują się językiem (nie tylko wypowiedzi prasowych) z perspektywy genologicznej, książka Marii Wojtak może być kompendium wiedzy na ten temat. A dla badaczy prasy studium, którego nie można ominąć, bo jak podkreśliła w recenzji wydawniczej prof. Małgorzata Kita, „rozłożone gazety” to nie tylko gazety „otwarte”, „czytane”, ale też, a może przede wszystkim, te „analizowane, podzielone na części”.

Anna Goc